

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет германської філології і перекладу
Кафедра германської і фіно-угорської філології

 ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з навчально-виховної роботи
Мирослав СОЛОВЕЙ
“29” серпня 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство

(назва навчальної дисципліни)

Спеціальність	035 Філологія
Спеціалізація	035.041. Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська
Освітня програма	Перекладознавство: професійно-орієнтований переклад (англійська мова і друга іноземна мова)
Рівень вищої освіти	другий (магістерський)
Статус дисципліни	Нормативна

Форма здобуття освіти денна / заочна

Навчальний рік 2023 / 2024

Семестр II

Кількість кредитів ЄКТС 3 денна / заочна

Мова навчання українська

Форма підсумкового контролю залік (2 с.)

Розробник:

Корольова Алла Валер'янівна, доктор філологічних наук, професор, проректор з наукової роботи і міжнародного співробітництва КНЛУ.

Схвалено на засіданні кафедри германської і фіно-угорської філології, протокол № 1 від «29» серпня 2023 р.

Завідувач кафедри

Шутова М.О.
(прізвище, ініціали)

Схвалено на засіданні вченої ради факультету германської філології і перекладу, протокол № 1 від «29» серпня 2023 р.

Голова вченої ради факультету

Гнезділова Я.В.
(прізвище, ініціали)

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Мета курсу «Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство» – розширити й поглибити у здобувачів вищої освіти знання з історії становлення порівняльно-історичної наукової парадигми і відкриття у лінгвістиці порівняльно-історичного методу як методологічного шляху для аналізу процесів мовної дивергенції і конвергенції та як інструменту, на основі якого вдалося розробити генеалогічні класифікації мов світу (близько 150 мовних сімей), встановити три принципи споріднення мов: генетичний, ареальний, загальнокультурний, а також сформулювати наукові уявлення про критерії розробки морфолого-типологічної класифікації мов світу та про ностратичну гіпотезу щодо принципу масового споріднення мов, верифікованого на основі методу діахронічної інтерпретації етимона першого ступеня (ностратичного етимона).

Завдання:

- ознайомлення студентів з історією становлення теоретичної лінгвістики, зокрема з порівняльно-історичної наукової парадигми, яка стала першим етапом у формулюванні теоретичних положень щодо різних стадій розвитку мов світу: полісинтетичних, ізолятивних (кореневих), агглютинативних, флективних.

- розвиток умінь працювати з етимологічними словниками і коректно коментувати етапи застосування етимологами порівняльно-історичного методу у реконструкції (внутрішній і зовнішній) протоіндоєвропейського, прототюркського, протосемітського етимонів, а також прамовного етимона на рівні конкретних груп мов, які входять до певної мовної родини: прагерманського етимона, прароманського, праслов'янського тощо.

- набуття навичок застосування зіставно-типологічного методу, зокрема першого його етапу – вибору *tertium comparationis* – основи синхронного зіставлення явищ як у споріднених, так і неспоріднених мовах різних морфолого-типологічних класів, другого етапу – зіставної інтерпретації мовного матеріалу і третього етапу – встановлення типових закономірностей і відмінностей у результаті зіставлення.

- ознайомлення студентів магістратури з новою методологічною технікою реконструкції у когнітивній її апробації, яка застосовується для реконструкції не прамовних станів як у класичній лінгвокомпаративістиці, а для аналізу когнітивних механізмів устрою структур свідомості людини – носія конкретної мови і культури, якими є концепти, фрейми, сценарії, матриці, картини світу, концептосфери тощо.

2. Загальний обсяг

– (відповідно до робочого навчального плану денної /заочної форм навчання) Зкредитів ЄКТС, 90 год., у тому числі:

лекції – 20 / 6 год.

семінарські заняття – 10 / 4 год.

самостійна робота – 60 / 80 год.

3. Передумови до вивчення навчальної дисципліни

1) *успішне опанування курсів* із вступу до мовознавства, вступу до перекладознавства, англійської мови, практичної граматики англійської мови, української літератури у світовому контексті, ділової української мови для перекладачів, історії державотворення України, історії зарубіжної літератури, філософії, другої іноземної мови, теорії і практики письмового перекладу з англійської мови, латинської мови.

2) *знання теоретичних основ* перекладознавчих дисциплін, а саме: вступу до мовознавства, вступу до перекладознавства, теорії і практики письмового перекладу з англійської мови.

4. Анотація навчальної дисципліни:

Навчальна дисципліна «Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство» розширює й поглиблює у здобувачів вищої освіти знання з історії становлення порівняльно-історичної наукової парадигми і відкриття у лінгвістиці порівняльно-історичного методу як методологічного шляху для аналізу процесів мовної дивергенції і конвергенції та як інструменту, на основі якого вдалося розробити генеалогічні класифікації мов світу (близько 150 мовних сімей), встановити три принципи споріднення мов: генетичний, ареальний, загальнокультурний, а також сформулювати наукові уявлення про критерії розробки морфолого-типологічної класифікації мов світу та про ностратичну гіпотезу щодо принципу масового споріднення мов, верифікованого на основі методу діахронічної інтерпретації етимона першого ступеня (ностратичного етимона).

5. Компетентності студентів, визначені навчальною дисципліною (освітнім компонентом) «Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство»:

ІНТЕГРАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ (ІК)

Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми в галузі лінгвістики, літературознавства, фольклористики, перекладу в процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

ЗАГАЛЬНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ (ЗК)

ЗК 1. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 2. Здатність бути критичним і самокритичним, володіти навичками критичного мислення.

ЗК 3. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 4. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 5. Здатність працювати в команді й автономно, мотивувати людей і рухатися до спільної мети.

ЗК 7. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК 8. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК 9. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо, здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК 10. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань / видів економічної діяльності).

ЗК 11. Здатність проведення досліджень на належному рівні.

ЗК 12. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК 13. *Здатність до особистісного і професійного розвитку, самовдосконалення, застосування кращих практик у професійній діяльності.*

ЗК 14. *Здатність розуміти сутність і соціальну значущість майбутньої професії, прогнозувати перспективи розвитку сфери професійної діяльності.*

ЗК 15. *Здатність розвивати в собі гнучкість і системність мислення, оперативність у вирішенні особистісних, соціальних і професійних проблем.*

ЗК 16. *Розуміння і дотримання міжособистісних, міжкультурних, соціальних і професійно-етичних норм спілкування з іншими людьми у соціально-побутових і виробничих умовах, здатність проявляти емпатію, толерантність і повагу до культурної різноманітності.*

ФАХОВІ КОМПЕТЕНТНОСТІ (ФК)

ФК 1. Здатність вільно орієнтуватися в різних лінгвістичних напрямках і школах.

ФК 3. Здатність критично осмислювати історичні надбання та новітні досягнення філологічної науки.

ФК 4. Здатність здійснювати науковий аналіз і структурування мовного мовленнєвого й літературного матеріалу з урахуванням класичних і новітніх методологічних принципів

ФК 5. Усвідомлення методологічного, організаційного та правового підґрунтя, необхідного для досліджень та/або інноваційних розробок у галузі філології презентації їх результатів професійній спільноті та захисту інтелектуальної власності на результати досліджень та інновацій.

ФК 7. Здатність вільно користуватися спеціальною термінологією в обраній галузі філологічних досліджень.

ФК 12. *Володіння навичками науково-пошукової роботи в лінгвістиці і перекладознавстві, методами пошуку, аналізу й обробки мовних даних; здатність використовувати системні знання мови оригіналу й мови перекладу, системні знання сучасного мовознавства і перекладознавства у самостійному науковому дослідженні і всебічно застосовувати їх у написанні кваліфікаційної роботи.*

6. Результати навчання з дисципліни (освітнього компонента) «Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство».

Результати навчання студентів з дисципліни базуються на програмних результатах навчання, визначених освітньо-професійною програмою “Сучасні

філологічні студії (англійська мова і друга іноземна мова): лінгвістика та перекладознавство”:

Результат навчання (1. знати; 2. уміти; 3. комунікація; 4. автономність і відповідальність)		Форми (та / або методи і технології навчання)	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)
Код	Результат навчання		
1.1	Знати теоретико-методологічні засади та ключові проблеми порівняльно-історичного і типологічного мовознавства, лінгво-, макро- і когнітивної компаративістики, їхніх представників, різні підходи до об'єднання мов світу у сім'ї й макросім'ї	Семінарські заняття самостійна робота	Індивідуальне і групове опитування.
1.2	Проводити аналогії між результатами генетичного, типологічного і масового порівняння мов світу, ідентифікувати архетипи й етимони різних ступенів	Семінарські заняття самостійна робота	Практичні завдання Оцінювання роботи студентів в групах.
1.3	Знати історію становлення теоретичної лінгвістики (її основних положень,	Семінарські заняття самостійна робота	Оцінювання індивідуальних завдань студентів Експрес-опитування
2.1	Вміти працювати з етимологічними словниками і коректно коментувати етапи застосування етимологами порівняльно-історичного методу у реконструкції (внутрішній і зовнішній) протоіндоєвропейського, прототюркського, прото-семітського етимонів, а також прамовного етимона на рівні конкретних груп мов, які входять до певної мовної родини: прагерманського етимона, прароманського, праслов'янського тощо	Семінарські заняття	Практичні завдання
2.2	Вміти визначати <i>tertium comparationis</i> , здійснювати зіставну інтерпретацію мовних одиниць: споріднених і неспоріднених мов	Семінарські заняття самостійна робота	практичні завдання
2.3	Вміти встановлювати типологічні закономірності й відмінності за результатами зіставлення у контексті сучасних лінгвістичних, культурологічних, антропологічних, історичних тощо знань.	Семінарські заняття самостійна робота	практичні завдання
3.1.	Демонструвати навички виконання процедур семантико-когнітивної реконструкції різних структур свідомості	Семінарські заняття самостійна робота	Практичні завдання Модульна контрольна робота.

	носіїв виучуваної і української мов (за даними мовних форм: від найдавніших станів до сучасного стану)		
3.2	Класифікувати універсалії і унікалії на основі стослівного списку М. Сводеша та індексів Дж. Грінберга	Семінарські заняття Самостійна робота	Практичні завдання Тести Письмова контрольна робота
4.1	Здійснювати самостійно пошукову бібліографічну діяльність за темою курсу	самостійна робота	Практичні завдання Залік

ПРН 16. Використовувати спеціалізовані концептуальні знання з обраної філологічної галузі для розв’язання складних задач і проблем, що потребує оновлення та інтеграції знань, часто в умовах неповної/недостатньої інформації та суперечливих вимог.	+	+	+	+	+	+	+	+	+
ПРН 17. Планувати, організовувати, здійснювати і презентувати дослідження та/або інноваційні розробки в конкретній філологічній галузі.	+	+	+	+	+	+	+	+	+

7. Відповідність програмних результатів навчання, методів навчання та форм оцінювання з навчальної дисципліни (освітнього компонента) “Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство”.

Матриця відповідності програмних результатів навчання, методів навчання та форм оцінювання з навчальної дисципліни (освітнього компонента) “Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство”

Програмні результати навчання	Методи навчання	Форми оцінювання
ПРН 1. Оцінювати власну навчальну та науково-професійну діяльність, будувати і втілювати ефективну стратегію саморозвитку та професійного самовдосконалення.	<i>Загальнонаукові методи теоретичного пізнання:</i> аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення.	Індивідуальне і групове опитування.
ПРН 2. Упевнено володіти державною та іноземними мовами, що вивчаються, для реалізації письмової та усної комунікації, зокрема в ситуаціях професійного й наукового спілкування; презентувати результати досліджень державною, англійською та другою іноземною мовами.	<i>Загальнонаукові методи теоретичного пізнання:</i> аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення <i>Технологія</i> особистісно орієнтованого навчання <i>Методи</i> інтерактивного (комунікативного) і проблемного навчання.	Експрес-контроль: опитування, виконання практичних завдань, розробка завдань для самостійного опрацювання

ПРН 7. Аналізувати, порівнювати і класифікувати різні напрями і школи у лінгвістиці.	<i>Методи навчання:</i> – групова дискусія, – дидактичні та ділові ігри, що імітують досліджувані процеси, – ситуаційний аналіз (кейс-метод), дослідження ситуації професійної взаємодії з використанням різних методів (аналіз літературних джерел, спостережень, інтерв'ю), презентація результатів виконаних досліджень.	Експрес-контроль: опитування, виконання практичних завдань, розробка завдань для самостійного опрацювання Оцінювання роботи студентів в групах.
ПРН 9. Характеризувати теоретичні засади (концепції, категорії, принципи, основні поняття тощо) та прикладні аспекти обраної філологічної спеціалізації.	<i>Загальнонаукові методи теоретичного пізнання:</i> аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення.	Експрес-контроль: опитування, виконання практичних завдань, розробка завдань для самостійного опрацювання
ПРН 11. Здійснювати науковий аналіз мовного, мовленнєвого й літературного матеріалу, інтерпретувати та структурувати його з урахуванням доцільних методологічних принципів, формулювати узагальнення на основі самостійно опрацьованих даних.	<i>Загальнонаукові методи теоретичного пізнання:</i> аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення. <i>Методи навчання:</i> – групова дискусія.	Експрес-контроль: опитування, виконання практичних завдань, розробка завдань для самостійного опрацювання Оцінювання роботи студентів в групах.
ПРН 12. Дотримуватися правил академічної доброчесності.	<i>Загальнонаукові методи теоретичного пізнання:</i> аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення. <i>Методи навчання:</i> групова дискусія. <i>Методи інтерактивного (комунікативного) і проблемного навчання</i>	Експрес-контроль: опитування, виконання практичних завдань, розробка завдань для самостійного опрацювання Оцінювання роботи студентів в групах.
ПРН 16. Використовувати спеціалізовані концептуальні знання з обраної філологічної галузі для розв'язання складних задач і проблем, що потребує оновлення та інтеграції знань, часто	<i>Загальнонаукові методи теоретичного пізнання:</i> аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення.	Експрес-контроль: опитування, виконання практичних завдань, розробка завдань для самостійного

в умовах неповної/недостатньої інформації та суперечливих вимог.		опрацювання Оцінювання роботи студентів в групах.
ПРН 17. Планувати, організовувати, здійснювати і презентувати дослідження та/або інноваційні розробки в конкретній філологічній галузі.	<i>Технологія особистісно орієнтованого навчання</i> – <i>Методи</i> інтерактивного (комунікативного) і проблемного навчання: групова дискусія, – дидактичні та ділові ігри, що імітують досліджувані процеси, – ситуаційний аналіз (кейс-метод), дослідження ситуації професійної взаємодії з використанням різних методів (аналіз літературних джерел, спостережень, інтерв'ю), презентація результатів виконаних досліджень.	Експрес-контроль: опитування, виконання практичних завдань, розробка завдань для самостійного опрацювання Оцінювання роботи студентів в групах Тематичне тестування Модульна контрольна робота Залік.

8. Система оцінювання результатів навчання студентів (критерії оцінювання результатів навчання та засоби діагностики навчальних досягнень студентів)

8.1 Форми та критерії оцінювання студентів:

→ семестрове оцінювання:

Семестрове оцінювання всіх видів навчальної діяльності студента (аудиторна робота та самостійна робота) здійснюється в національній 4-бальній шкалі – «відмінно» («5»), «добре» («4»), «задовільно» («3»), «незадовільно» («2»). Невиконання завдань самостійної роботи, невідвідування семінарських та практичних занять позначаються «0».

У кінці вивчення навчального матеріалу модуля напередодні заліково-екзаменаційної сесії викладач виставляє одну оцінку за аудиторну та самостійну роботу студента як середнє арифметичне з усіх поточних оцінок за ці види роботи з округленням до десятої частки. Цю оцінку викладач трансформує в **рейтинговий бал за роботу протягом семестру** шляхом помноження на **10¹**. Таким чином, максимальний рейтинговий бал за роботу протягом семестру може становити **50**.

Критерії оцінювання аудиторної роботи студента (на практичному занятті)

Активна участь у роботі семінару як індивідуально, так і в групі, підготовлена доповідь, повідомлення, презентація, ситуативний виступ, які відповідають змісту семінару, цікавий коментар, участь в обговоренні інших виступів, правильно виконані практичні завдання.	«відмінно»
Участь у роботі семінару як індивідуально, так і в групі, підготовлена доповідь, виступ, презентація, ситуативний виступ, переважно правильно виконані практичні завдання.	«добре»
Пасивна участь у роботі семінару переважно у групі, інформаційне повідомлення чи коментар демонструють початковий рівень опрацювання теми, некоректне виконання практичних завдань.	«задовільно»
Пасивна участь у роботі семінару, виступ, презентація не підготовлені взагалі, неправильне виконання практичного завдання	«незадовільно»
Неявка на семінарські заняття	«0»

¹ Наприклад, протягом семестру студент отримав за аудиторну та самостійну роботу такі оцінки: «5», «3», «5», «4», «5», «4». Середня арифметична оцінка становить 4,33, з округленням до десятої частки – 4,3. Отриману оцінку множимо на 10: $4,3 \times 10 = 43$. Це число є рейтинговим балом студента за роботу протягом семестру.

Критерії оцінювання самостійної роботи студента

Проектне завдання презентовано на високому рівні; теоретичний матеріал подано вичерпно, охоплено широке коло проблем; активна участь студента під час обговорення проблем перекладу, які винесено для самостійного опрацювання, на семінарі, використано мультимедійні засоби; наявний повний план-конспект; виконано практичні завдання.	«відмінно»
Проект презентовано з незначними недоліками, теоретичний матеріал викладено поверхнево; активна участь в обговоренні питань, які винесено на самостійне опрацювання; наявний план-конспект; добре виконано практичні завдання.	«добре»
Проект презентовано зі значними недоліками, теоретичну проблему недостатньо розкрито; низький рівень активності під час обговорення питань, що винесені на самостійне опрацювання; загалом виконані практичні завдання.	«задовільно»
Проект презентовано зі значними недоліками, теоретичний матеріал не розкриває проблематику питання; практичні завдання виконано з помилками.	«незадовільно»
Невиконання самостійного завдання	«0»

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Модульна контрольна робота включає 3 завдання, з яких кожне оцінюється за наступними критеріями. Відповідь на кожне завдання модульної контрольної роботи оцінюється за 50–бальною шкалою.

45–50 балів виставляються за максимально правильні відповіді (дві неправильні) за тестовими запитаннями для 1 завдання, вичерпну, змістовну, логічну та послідовну за викладом відповідь, що містить самостійні судження та демонструє здатність творчого розв’язання 2 завдання та правильний аналіз фактичного матеріалу відповідно до обраного методу – для 3 завдання.

38–44 бали виставляються за умови, що 3-4 відповіді неправильні для 1 завдання, повна, змістовна, послідовна, але містить незначні помилки у відповіді на теоретичне питання другого завдання, рівень самостійності суджень недостатній, містяться помилки у виконанні аналізу фактичного мовного матеріалу (3 помилки).

30–37 балів виставляються за умови, що більше 5 відповідей є неправильними для 1 завдання, відповідь неповна, схематична, є помилки в розкритті теоретичного питання – для 2 завдання, наявні помилки (більше 3) у виконанні аналізу фактичного мовного матеріалу.

0–29 балів і менше виставляється за умови більшості неправильних відповідей (більше половини) для 1 завдання, відсутності вичерпаної відповіді на теоретичне питання, наявності значної кількості неточностей і фактологічних помилок, що свідчить про поверховість знань студента, невміння виконати аналіз фактичного мовного матеріалу.

Максимальна кількість балів за виконану МКР становить 50.

Семестровий рейтинговий бал є сумою рейтингового балу за роботу протягом семестру (аудиторна та самостійна робота) і рейтингового балу за МКР.

Підсумковий рейтинговий бал є сумою рейтингового балу за роботу протягом семестру (аудиторна та самостійна робота) і рейтингового балу за МКР.

→ підсумкове оцінювання

залік

(іспит, диференційований залік / залік)

8.2 Організація оцінювання:

1. Методи **семестрового** контролю – максимальна кількість балів за роботу на семінарських заняттях протягом семестру дорівнює **50**.
Оцінювання здійснюється під час усіх видів навчальних занять і за результатами самостійної роботи. Під час семінарських занять оцінюється усна відповідь, виконання практичних завдань, презентація проєктів для самостійного опрацювання. Застосовуються такі методи контролю:
– методи усного контролю: індивідуальне опитування за теоретичним матеріалом, підготовлена доповідь, коротке повідомлення;
– методи письмового контролю: експрес-контроль, тестові завдання.
2. Методи **проміжного** контролю – відбувається в середині навчального семестру на атестації, коли викладач виставляє одну оцінку за аудиторну та самостійну роботу студента як середнє арифметичне з усіх поточних оцінок за ці види роботи з округленням до десятої частки.
3. **Модульна контрольна робота** – максимальна кількість балів за модульну контрольну роботу дорівнює **20**. МКР виконується й оцінюється після завершення модулю і представляє собою тестові завдання з усього навчального курсу.
4. Методи **підсумкового** контролю – іспит, який відбувається в усній формі; максимальний екзаменаційний бал становить **30**.

8.3 Шкала відповідності оцінок:

Відмінно	A	90 – 100
Добре	B	82 – 89
	C	75 – 81
Задовільно	D	66 – 74
	E	60 – 65
Незадовільно	FX	0 – 59

зараховано

незараховано

9. Програма навчальної дисципліни. Тематичний план занять

№ і назва теми (включно з темами, винесеними на самостійне опрацювання)	Кількість годин							
	денна форма				Заочна форма			
	Разом	у тому числі			Разом	у тому числі		
		лекції	семінарські і практичні заняття	самостій- на робота		лекції	семінарські і практичні заняття	самостій- на робота
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Модуль 1								
Змістовий модуль 1. Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство								
Тема 1. Лінгвістичний компаративізм: структура та етапи розвитку	16	4	2	10	14	1		13
Тема 2. Лінгвістична концепція В. фон Гумбольдта та її значення для розробки морфолого-типологічної класифікації мов світу	12	2	2	8	12	1	1	10
Тема 3. Версії походження індоевропейців та імовірні території їхньої локалізації за даними палеолінгвістики	16	4	-	12	13	1		12
Тема 4. Методи лінгвокомпаративістики	16	4	2	10	17	1	1	15
Тема 5. Зіставно-типологічний метод та його процедури	14	2	2	10		1	1	15
Тема 6. Когнітивна лінгвокомпаративістика: нова теорія реконструкції	16	4	2	10	17	1	1	15
Разом годин за модулем 1	90	20	10	60	90	6	4	80
Усього годин	90	20	10	60	90	6	4	80

10. Рекомендована література:

Основна:

1. Глущенко В. А. (2016). Порівняльно-історичний метод в українському мовознавстві 20-х – 60-х рр. XIX ст. *Наукові праці : науково-методичний журнал. Вип. 260. Т. 272. Філологія. Мовознавство* (сс. 21–26). Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили.
2. Залізник Л. Л. (2005). Археологія України : курс лекцій. Київ : Либідь.
3. Капранов Я. В. (2017). Методи виявлення ступенів споріднення мов. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 9 : Сучасні тенденції розвитку мов. Вип. 16*, 113-125. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_9_2017_16_16
4. Корольова А. В. (2014). Когнітивна лінгвокомпаративістика: від реконструкції прамовних форм до реконструкції структур свідомості. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія : Філологія*, 17(2), 94-101. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknlu_fil_2014_17_2_14
5. Корунець І. В. (2003). Порівняльна типологія англійської та української мов : навчальний посібник. Вінниця : Нова Книга.
6. Кочерган М. П. (2006). Основи зіставного мовознавства (сс. 294–339). Київ : Академія.
7. Матвеева С. (2020). Лінгвістична реконструкція когнітивних структур у термінознаках. *Humanities Science Current*, 2(28), 72-78. DOI: 10.24919/2308-4863.2/28.208636
8. Мосенкис Ю. Л. (2007). Общемировой праязык: история вопроса и постановка проблемы. *Происхождение языка и культуры: древняя история человечества*, 1(1), 5–13.
9. Школяренко В. І. (2019). Актуальні питання сучасної лінгвістики: порівняльно-історичний, лінгвокультурологічний і комунікативно-прагматичний аспекти: методичний посібник. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка.
10. Шутова М. О. (2016). Етнокультурні стереотипні портрети англійців і українців (когнітивно-ономасіологічна реконструкція фразеоформул) : монографія / Відп. ред. А. В. Корольова. Київ : Видав. центр КНЛУ.
11. Buffart H., Jacobs H. (2021). A Gestalt Theory Approach to Structure in Language. *Hypothesis and Theory*, 12, 1–25.
12. Jacques G., List J.-M. (2019). Why we need tree models in linguistic reconstruction (and when we should apply them). *Journal of Historical Linguistics*, 9(1), 128–167.
13. Kortlandt F. (2018). The Expansion of the Indo-European Languages. *Journal of Indo - European Studies*, 46(1/2), 219–231.
14. List J.-M. (2014). *Sequence comparison in historical linguistics*. Düsseldorf : DUP.
15. List J.-M. (2016). Beyond cognacy: historical relations between words and their implication for phylogenetic reconstruction. *Journal of Language Evolution*, 1(2), 119–136.
16. Weiss M. (2015). The comparative method. In C. Bower & B. Evans (eds.), *The Routledge handbook of historical linguistics*, 119–121. London : Routledge.

Додаткова:

1. Капранов Я. В. (2017). Гіпотетичні версії щодо географічної локалізації ностратичної прамови. Актуальні питання гуманітарних наук : міжвуз. зб. наук. пр. молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / гол. ред. М. П. Пантук. Дрогобич : Посвіт. Вип. 17. С. 140–153.
2. Карпенко У. А. (2013). Трансляция смысла и трансформация значений первокорня : монография. Київ : Освіта України.
3. Карпенко Ю. О. (2009). Вступ до мовознавства. 2-е вид. Київ : Академвидав.
4. Манакин В. Н. (2004). Сопоставительная лексикология. Киев : Знання.
5. Beekes R. S. P. (2011). *Comparative Indo-European Linguistics : An introduction*. 2nd edition. Amsterdam : John Benjamins Publishing Company.
6. Bomhard A. R. (1995). *Indo-European and the Nostratic Hypothesis : History of Research, Current Trends, and Future Prospects*. Boston, Massachusetts. USA.
7. Bomhard A. R., Kerns J. C. (1994). *The Nostratic Macrofamily : A Study in Distant Linguistic Relationship*. Trends in Linguistics, Studies and Monographs 74. Berlin : Mouton de Gruyter.
8. Bouckaert R. et al. (2012). Mapping the origins and expansion of the Indo-European language family. *Science*, 337(6097), 957–960.
9. Dolgopolsky A. (2005). Nostratic grammar: synthetic or analytic? Aspects of Comparative Linguistics. Moscow : RSUH Publishers. Vol. 1. P. 13–38.
10. Greenhill S. J. (2011). Levenshtein distances fail to identify language relationships accurately. *Computational Linguistics*, 37(4), 689–698.

Програмні засоби, Інтернет-ресурси, платформи, тощо:

1. Лучик В. В. (2014). Етимологічний словник топонімів України (відп. ред. В. Г. Складенко). Київ : Академія.
https://chtyvo.org.ua/authors/Luchyk_Vasyl/Etymolohichnyi_slovnnyk_toponimi_v_Ukrainy/
2. Левицкий В. В. (2010). Этимологический словарь германских языков. Том I. Винница: Нова Книга. <http://nk.in.ua/pdf/780r.pdf>
3. Етимологічний словник української мови: В 7 т. Т. 6: У–Я (2012). (Ред. кол.: О. С. Мельничук (гол. ред.), В. Т. Коломієць, Т. Б. Лукінова, Г. П. Півторак, В. Г. Складенко, О. Б. Ткаченко; Укладачі: Г. П. Півторак, О. Д. Пономарів, І. А. Стоянов, О. Б. Ткаченко, А. М. Шамота). НАН України. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. Київ : Наукова думка.
<http://history.org.ua/LiberUA/978-966-00-0197-8/978-966-00-0197-8.pdf>
4. Старостин С. А., Старостин Г. С. (2006–2013). Глобальная лексикостатистическая база данных “Вавилонская Башня”.
<http://starling.rinet.ru/>
5. Гумбольдт В. фон. О сравнительном изучении языков применительно к различным эпохам их развития.
<http://www.philology.ru/linguistics1/gumboldt-84.htm>
6. Український лінгвістичний портал. <http://ulif.org.ua>

Приклади модульної контрольної роботи, зміст лекційних занять, завдання для підготовки до семінарів, практичні завдання для самостійного

опрацювання, питання для самоперевірки розміщено на офіційному веб-сайті кафедри германської і фіно-угорської філології <http://german.knlu.edu.ua/>